

TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN ÇERÇEVESİNDE KREDİ KARTLARI

*Yard. Doç. Dr. Şebnem AKİPEK**

GİRİŞ

Günümüzde ekonomik ilişkilerin giderek gelişmesi, ticari hayattaki arzın atması, teknolojik ilerlemeler, insanlar arası iletişimin kolaylıkla kurulur hale gelmesi, dolayısıyla ürün ya da hizmet sunanlarla alıcıların rahatlıkla birbiriyle iletişime geçebilmesi, mal ve hizmetlerin çeşitlenmesi tüketim ihtiyacını da önemli ölçüde arttırmıştır. Reklamın etkin bir araç olarak kullanılmaya başlaması, birbirinden çok farklı ürünlerin bir arada satışa sunulduğu büyük market ve hipermarketlerin açılması, ürün ya da hizmetlere İnternet üzerinden erişimin mümkün hale gelmesi, hatta bazı durumlarda ürünün ya da hizmetin kişilerin evine veya işyerlerine götürülerek pazarlanmaya çalışılması, ihtiyaçları olmasa bile kişileri mal veya hizmet edinmeye sevk etmektedir. Ancak kişilerin sahip oldukları kaynaklar ve alım güçleri, satın alma duyguları ile eşit düzeyde artış göstermediğinden, kişiler bu artan ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılayacak kaynaklara her zaman sahip olamamaktadır.

Zaman içinde, insanlara ihtiyaç duydukları bu kaynakları sağlamak üzere çeşitli ekonomik ve hukuki araçlar geliştirilmiştir. Bu araçlar arasında en eski olanlarından bir tanesi karz sözleşmesidir. Daha sonra kredi işlemi adı verilen bir işlem gelişmiştir. Kredi, esasen bir bankacılık işlemidir ve kredi verenin, kredi alan yararına belli bir süre için, belli bir satın alma gücünden, faiz ve sair masraflar karşılığında vazgeçmesi anlamına gelir. Kredi işlemi de giderek gelişmiş ve bu işlemin farklı görünüm şekilleri ortaya çıkmıştır. Özellikle kişilerin krediye kolay erişebilir kılınması büyük önem taşıdığından ve nakit para taşıma fikrinden modern ekonomilerde giderek uzaklaştığından, kredi kartı olarak adlandırılan ve kişilerin tıpkı bir

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi.

kimlik gibi cüzdanlarında kolaylıkla taşıyabildikleri kartlar kullanılmaya başlanmıştır. Başlangıçta kredi kartları hem kullanan tüketicilere hem de satıcı ve hizmet sunanlara çok cazip gelmekle birlikte, zaman içinde kredi kartlarının bazı sakıncaları da ortaya çıkmış, ancak bu kartlar sağladığı kolaylıklar nedeniyle bir kere kullanmaya başlayanın rahatlıkla terk edemeyeceği bir araç haline gelmiştir.

Kredi kartı tüketicilere nakit para taşımalarına gerek kalmaksızın ödeme yapabilme imkanı sunmasının yanında, yararlandıkları miktarı taksitlerle geri ödeyerek sunulan krediden yararlanmalarını da sağlamaktadır. Tüketici bakımından kredi kartının önemli bir özelliği, isterse bu kartı kullanarak yaptığı tüm harcamalarını taksitlendirebilmesi, isterse ekonomik durumuna göre kartın kredi fonksiyonundan hiç veya sadece dilediği oranda yararlanabilmesidir. Buna karşılık kişilere aslında ihtiyaçları bile olmayan mal ya da hizmetleri edinme imkanı vermekte, mali güçlerini düşünmeden ani bir kararla onları alışverişe sevk etmektedir. Ödeme zamanı geldiğinde de kredi kartı kullananların ciddi sıkıntılarla karşılaşması söz konusu olmaktadır.

Ülkemizde kredi kartı kullanımının geçmişi çok eski olmamakla birlikte, kredi kartı kullanımı hızlı bir şekilde yaygınlaşmış ve özellikle son yıllarda yaşanan ekonomik sıkıntıların da etkisiyle kişiler hayatlarını idame ettirebilmek için mecburi olarak mevcut kartlarını kullanmışlardır. Ancak yaşanan işsizlik ve düşük maaşlar geri ödemeleri zorlaştırmış ve kredi kartı mağduru ya da kartzede olarak adlandırılan insanlar hızla çoğalmıştır. Kredi kartı çıkaran banka ve kuruluşların uyguladıkları faiz oranlarının da bazen aşırı derecede yüksek olması sonucunda kart borçları ödenemez hale gelmiş ve kanun koyucu bu durumu düzenleme gereğini hissetmiştir. Böylece isabetli olarak Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'u değiştiren 4822 sayılı Kanun'da kredi kartlarına ilişkin özel bir hükme yer verilmiş, ayrıca mevcut durumu bir ölçüde de olsa çözüme kavuşturmak amacıyla bir geçici madde çıkarılmıştır.

I. KREDİ KARTI KAVRAMI, TÜRLERİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ

A. Genel Olarak

En genel anlamıyla kredi kartı, hak sahibi kişiye, yani yetkili kart hamiline açılmış, potansiyel bir kredi olarak nitelendirilebilir¹. Aynı zamanda kredi kartı, nakit ödeme yapılmaksızın belli bir mal satın alma veya sunulan bir hizmeti edinme imkanı da veren bir ödeme aracı olarak da

¹ Yetim, Serdar: Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri. Ankara 1997, s. 7.

değerlendirilebilir². Kredi kartı kullanımı ile kart hamili hem nakit para taşıma sıkıntısından kurtulmuş, hem de kart borcunu kartı çıkaran kuruma ödeyene kadar geçen süre boyunca kart ile sunulan kredi olanağından yararlanmış olur³. Dolayısıyla kredi kartının iki işlevi bulunmaktadır. Bu anlamda kredi kartı bir yönüyle ödeme aracı olduğu halde, diğer yönüyle de bir kredi aracıdır⁴.

Kredi kartı kullanımı ilk olarak 1900'lü yılların başında Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamış ve ilk gerçek anlamda kredi kartı 1914 yılında Western Union tarafından çıkarılarak, kendi müşterilerinin hizmetine sunulmuştur⁵. Böylece kredi kartının ilk görünüm şekli, satıcı ya da hizmet sunan tarafından doğrudan verilme yoluyla gerçekleşmiştir. Fakat zaman içinde bu sistemin ancak sınırlı bir uygulama sağlayabileceği fark edilmiş ve müşterilerin alışveriş alışkanlığını körükleyen bu kartları yaygınlaştırmanın yolları aranarak farklı bir sistemin temelleri atılmıştır. Dünyadaki ilk kredi kartı uzmanlarından olan Frank Mc Namara önderliğinde, merkezi New York'ta bulunan Diners Club, günümüzde de kullanılan ilk Diners Card'ı 1950 yılında çıkarmıştır⁶. Para yerine bir ödeme aracı olarak kullanılan Diners Card sayesinde kredi kartı kullanımı giderek artmış ve bir çok işletme bu kartı kabul etmeye başlamıştır. Bu kartı başka kartlar izlemiş⁷ ve ABD'de görülen bu hızlı gelişim 1970'li yıllarda Avrupa'ya da sıçramış, tüm dünyada kredi kartı kullanımı zaman içinde yaygınlaşarak, kredi kartları günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Ülkemizde de kredi kartının geçmişi 1968 yılına kadar uzansa bile⁸, kullanımının yaygınlaşması ancak 1980'li yılların sonlarından itibaren gerçekleşmiştir.

B. Kredi Kartı Türleri

Kredi kartının çeşitli açılardan sınıflandırılması mümkündür. Bu çerçevede kredi kartları, kartı ihraç eden kurum bakımından, kredi kartı

² Schönle, Herbert: Das Kreditgeschaeften in Bank-und Börsenrecht, 2. Auflage, München 1976, s. 342; Çeker, Mustafa: Kredi Kartı Uygulaması ve Özel Hukuk Açısından Kredi Kartının Hukuka Aykırı Kullanımı, Ankara 1997, s. 33.

³ Çeker, s. 33.

⁴ Akipek, Şebnem: Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi, Ankara 1999, s. 186.

⁵ Alpergin Pelin: Bireysel Bankacılık, Ankara 1990, s. 19. Çıkarılan bu kredi kartı sayesinde, kartı çıkaran kuruluş hem devamlı müşterisini tanıma imkanı elde etmiş hem de onun yaptığı alışverişin kaydını tutmuştur.

⁶ Akbulut, Dursun: A Study On Bank Credit Card Holders and Its Implications for Banks, basılmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 1988, s. 11 vd.; Püthoff, Heinz-Helmer, Die Kreditkarte in rechtsvergleichender Sicht Deutschland-USA, Diss. München 1974, s. 5.

⁷ American Express ve Visa örnek olarak verilebilir.

⁸ Türkiye'de ilk kredi kartı kullanımı 1968'de Diners Club kartın çıkartılması ile başlamıştır, ayrıntılı bilgi için bkz. Çeker, s. 3.

kurumları tarafından çıkarılan kartlar ve doğrudan mal satan ya da hizmet sunan işletmeler tarafından çıkarılan kartlar olarak ikiye ayrılabilir. Esasen bu ayırım sistemin işleyişi bakımından da çok önemlidir ve uygulamada iki taraflı sistem ve üç taraflı sistem çerçevesinde çıkarılan kartlar olarak adlandırılmaktadır, ayrıca doktrinde bu ayırım genişletilerek mevcut ayırımı karma sistem de dahil edilmektedir⁹. Kredi kartları bakımından bir diğer ayırım, kartın sağladığı olanaklar açısından yapılmaktadır. Bazı kredi kartları kredi kullanma olanağı da sağladığı halde, bazı kredi kartları sadece ödeme kolaylığı sağlarlar¹⁰. Sözleşmesel sorumluluk bakımından yapılabilecek bir diğer ayırımı göre, kredi kartlarını firma kartları ve bireysel kartlar ile asli kartlar ve ek kartlar şeklinde ayırmalara tabi tutmak mümkündür¹¹. Ancak tüm bu sınıflandırmalar içinde kredi kartının tarihi gelişim sürecine de uygun olan sınıflandırma kredi kartına katılan taraf sayısına göre yapılan sınıflandırmadır ve bu aynı zamanda uygulamada da en çok kullanılan sınıflandırmadır.

1. İki Taraflı Sistem

Kredi kartlarının tarihi gelişimi incelendiğinde önce iki taraflı sistemle ihraç edilen kredi kartlarının ortaya çıktığı görülür. Bu sistemin özelliği, kendilerine müşteri sağlamak isteyen işletmelerin, arada başka bir aracı olmaksızın doğrudan kendi kredi kartlarını çıkarıp, kart hamiline sadece o işletme içinde yaptığı harcamalar bakımından bu kartı kullanma olanağı tanınmasıdır. Bu sistemde kartı ihraç eden ile malı satan ya da hizmeti sunan aynı kişidir¹². Dolayısıyla sisteme katılan iki taraf vardır. Bir taraf hem kartı çıkarmakta ve mal ya da hizmet sunmakta, diğer taraf ise nakit ödeme yapmaksızın hamili olduğu kartı kullanarak o işletmeden alışveriş yapmaktadır. Ancak kart hamilinin kartını kullanma imkanı sadece o işletme ve şubeleri ile sınırlıdır. Bu anlamda kredi kartının kullanımı işletme tarafından sunulan taksitli satışı kolaylaştırmanın ötesine geçmemektedir.

2. Üç Taraflı Sistem

Bu sistemin özelliği, sisteme katılan üç farklı tarafın olmasıdır. Bu taraflardan kartı ihraç eden kurum mal ya da hizmet sunmamakta, sadece

⁹ Çeker, s. 7 vd. ile s. 40-41; Teoman, Ömer: Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması, 2. Bası, İstanbul 1996, s. 44; Giger, Hans: Kreditkartensysteme, Eine ökonomische juristische Studie, Zürich 1985, s. 94.

¹⁰ Çeker, s.43 vd.; Teoman, s. 46; Ancak doktrinde bazı yazarlar her kredi kartının mutlaka bir kredi işlevi olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Keller, Alfred: Kreditkarten, Zürich 1981, s. 14; Eckert, Jörn: "Zivilrechtliche Fragen des Kreditkartengeschäfts", WM, 1987, s. 168.

¹¹ Teoman, s. 48 vd.; Çeker, s. 41 vd.

¹² Giger, s. 95; Teoman, s. 41.

kredi kartını çıkararak kredi kartı hamillerinin bu kartı sisteme katılan üye işyerlerinde kullanmasına olanak tanımaktadır¹³. Satıcı ya da hizmet sunan, bu sistemde kredi kartı çıkarma konumunda değildir. Bu konumda olan, finansman işiyle özel olarak ilgilenen bir banka veya finansman kuruluşudur¹⁴. Satıcı ve hizmet sunanlar ise, kredi kartını çıkaran kurum ile bir üyelik sözleşmesi yaparlar, böylece kendilerine gelen kişilerin ibraz ettiği kartı kabul etme yükümlülüğü altına girerler¹⁵. Bu sisteme katılan son taraf ise banka ya da finansman kuruluşu ile yaptığı sözleşme gereğince kredi kartını alan ve üye işyerlerinde kullanma olanağına kavuşan kart hamilidir.

Bu sistemde farklı tipte kredi kartlarının çıkarılması mümkündür. Bazı kredi kartları, üye işyerleri nezdinde sadece ödeme aracı olarak kullanılabilir ve kredi işlevini bünyesinde barındırmaz. Bu nedenle charge card ve debit card olarak adlandırılan bu kartlar uygulamada gerçek anlamda kredi kartı olarak nitelendirilmez¹⁶. Bazıları ise gerçek anlamda kredi kartı niteliğini taşır, kart hamili bu kartla dilediği takdirde para çekebileceği ve ödeme yapabileceği gibi, dilediği takdirde de kredi kullanma olanağına sahiptir. Kart hamili bu kartı kullandıktan sonra, kartı çıkaran kurum, üye işyerine nakit olarak ödemeyi yapar ve genellikle her ay belli tarihler arasında kart hamiline harcamalarının bir özetini göndererek, ödemesi gereken toplam borç ile bu borcun tamamını ödemeyip kredilendirmeyi seçtiği takdirde ödemesi gereken en az tutarı gösterir. Kişi bu hesap özeti doğrultusunda kredi kullanmayı seçebileceği gibi doğrudan tüm harcamalarını ödemeyi de seçebilir. Her halde en azından ödeme tarihine kadar cebinde nakit olmasa bile alışveriş yapma olanağına kavuşmuş olur.

Üç taraflı sistemin dört taraflı olarak da işlemesi mümkündür. Kredi kartını kartı çıkaran kurum kendisi doğrudan çıkarıp müşterilerine sunmayıp, uluslar arası bir kredi kartı şirketiyle lisans sözleşmesi imzalama ve onlar tarafından çıkarılan kredi kartlarını müşterilerine sunma yolunu tercih ettiğinde sisteme bir taraf daha katılmış olur¹⁷. Aynı cins kartı pazarlayan

¹³ Keller, s. 22; Çeker, s. 40; Teoman, s. 42.

¹⁴ Ülkemizde kredi kartı ihraç etme yetkisi sadece Bankalar Kanunu uyarınca kurulan bankalara aittir. Finansman şirketlerinin kredi kartı çıkarması Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik gereğince mümkün değildir: RG, S. 22002, 26 Temmuz 1994.

¹⁵ Çeker, s. 40.

¹⁶ Arbetman, Lee P./Mc Mahon, Edward T./O'Brien, Edward L.: Street Law. A Course in Practical Law, 5. Edition, Minnesota 1994, s. 297; Alpergin, s. 20; Akipek, s. 191-192.

¹⁷ Alpergin, s. 21; Teoman, s. 43; Çeker, s. 9. Bu durumda sisteme katılanların sayısı genişleyerek dört taraflı, hatta beş taraflı bir hale dönüşür. Ülkemizde daha çok bu yöntem tercih edilmekte ve bankalar yurt dışındaki kurumlarla sözleşme yaparak, o kuruluşun kartını Türkiye'de çıkarma ve pazarlama yetkisini almaktadır. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaygın kullanım alanına sahip bu kredi kartlarına Visa ve Mastercard örnek olarak verilebilir.

kuruluşlar ile sisteme üye kuruluşların sayısı çoğaldıkça, bu sistemin bazı sakıncaları ortaya çıkmaya başlayabilir. Özellikle bu durumda ödemelerin karışması mümkündür¹⁸. Bunu engellemek için takas bürosu şeklinde çalışan kliring büroları kurma yolu tercih edilmektedir.

3. Karma Sistem

İki taraflı sistemin bir anlamda genişletilmiş türü olan karma sistem, özellikle ikili sistemin zaman içinde önemini yitirmesinden sonra kullanılmaya başlanmış ve yaygınlık kazanmıştır¹⁹. Bu sistemde mal ya da hizmet sunan bazı işletmeler aralarında anlaşarak bir araya gelirler ve ortak bir kredi kartı çıkarırlar. Bu kartın temel özelliği sisteme katılan her işletme nezdinde bir ödeme aracı olarak kullanılabilmesidir²⁰. Her bir işletme diğer kuruluş tarafından çıkarılan kartı üye işyeri sıfatıyla kabul ettiği için bu sistem üç taraflı sisteme benzese de, kart verdiği müşterisine kendisine ait işletmede nakit ödeme yapmaksızın alışveriş olanağı tanıması karma sistemi iki taraflı sisteme yaklaştırmaktadır.

C. Kredi Kartının Hukuki Niteliği

Kredi kartı esas itibarıyla bir tüketici kredisi türüdür²¹. Bir üst kavram olan tüketici kredisi çeşitli türlere ayrılır. Kredi veren kişiye göre bir sınıflama yapıldığında tüketici kredisi, ikili ilişki ya da üçlü ilişki çerçevesinde verilmesi bakımından ikiye ayrılabilir. İkili ilişki çerçevesinde verilen kredi, esas itibarıyla basit taksitli satıştır. Burada satıcı ile tüketici arasında kurulacak ikili ilişki doğrultusunda, satıcının sattığı malın bedelini almayı, malın tesliminden sonraki bir döneme bırakması ve böylelikle tüketiciyi kredilendirmesi söz konusudur. Basit taksitli satış, tüketici kredisinin ilkel bir görünüm şekli ve bir tüketici kredisi türü olmasına rağmen, günümüzde artık tüketici kredisi başlığı altında anılmamaktadır. İkili sistemde verilen kredi kartları ise bu satım türünün kolay bir şekilde uygulanmasına hizmet eder ve bir anlamda taksitli satım özelliği taşır.

Tüketici kredisinin ikinci türünü ise üçlü ilişki şeklinde verilen tüketici kredisi oluşturur. Bu açıdan tüketici kredileri, ferdi krediler, kredi kartları ve finansal kiralama (leasing) olarak üç alt gruba ayrılabilir. Bu sınıflandırmada

¹⁸ Konuya ilişkin bir karar için bkz. Yargıtay 19. HD., E. 1993/5800, K. 1994/5618, T. 2.6.1994 (YKD., C. XXI, S. 11, Kasım 1995, s. 1797-1798).

¹⁹ Teoman, s. 44-45; Giger, s. 94.

²⁰ Giger, s. 98; Çeker, s. 12.

²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Akipek, s. 159 vd.; Özsunay, Ergun: "Türkiye'de Tüketici Kredileri: Hukuki Çerçeve ve Uygulama Üzerine Bazı Düşünceler", Tüketici Krediler ve Batı Ülkelerindeki Uygulamalar Paneli, İstanbul 1992, s. 4.

sadece ferdi krediler, uygulama ve doktrinde gerçek anlamda tüketici kredisi olarak nitelendirilmektedir. Kredi kartları ve finansal kiralama ise günümüzde artık bir tüketici kredisi türü olarak değil, başlı başına birer hukuki kurum olarak varlık kazanmıştır.

Kredi kartı bir kıymetli evrak olmayıp, bir taraftan teşhis bir taraftan da ispat senedi niteliğini taşır. Kart hamilinin, nakit ödeme yapmadan harcama imkanına sahip olduğunu üye işyerine gösterdiği için, kredi kartının teşhis işlevi bulunmaktadır²². Aynı zamanda kredi kartı bir ispat aracıdır, çünkü kart hamilinin yapacağı harcama miktarının, kartı çıkaran kurum tarafından üye işyerine ödeneceğini ispat etmektedir²³.

Üç taraflı sistem çerçevesinde çıkarılan kredi kartları bakımından iki farklı sözleşme yapılmaktadır. İlk sözleşme kartı çıkaran kurum ile üye işyeri arasında yapılır ve “üye işyeri sözleşmesi” olarak adlandırılır. İkinci sözleşme ise kartı çıkaran kurum ile müşteri arasında yapılır ve “kredi kartı üyelik sözleşmesi” olarak adlandırılır²⁴. Kredi kartı üyelik sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen bir iş görme sözleşmesidir²⁵.

II TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN'DA KREDİ KARTLARINA İLİŞKİN GETİRİLEN DÜZENLE- MELER

A. Genel Olarak

Türkiye’de, tüketicinin korunması konusunun geçmişi oldukça eskiye dayanmaktadır²⁶. Ancak bu konunun çağdaş ve modern bir anlayışla ele alınması oldukça yeni bir gelişme olarak nitelenebilir. Tüketicinin korunması konusuna yönelik olan ve doğrudan tüketiciyi korumayı amaçlayan ilk geniş kapsamlı yasal düzenleme 6 Mart 1995’te çıkarılan ve 6 Eylül 1995’te yürürlüğe giren Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun²⁷ ile gerçekleştirilmiştir. İlk bakışta bir “torba” kanun niteliğini taşıyan bu Kanun’da, birbirinden farklı bir çok konu ayrıntılara fazla girilmeden temel özellikleri çerçevesinde düzenlenmiştir. Ancak tüketicinin korunması gibi

²² Eckert, s. 168; Keller, s. 237; Çeker, s. 38.

²³ Çeker, s. 39.

²⁴ Çeker, s. 47.

²⁵ Bu sözleşmenin iş görme sözleşmeleri arasında hangisine dahil olduğu konusu doktrinde tartışmalı olmakla beraber, genellikle istisna ya da hizmet sözleşmesi olduğu yolundaki görüşler ağırlık taşımaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Eckert, s. 164; Schönle, s. 345; Püthoff, s. 172; Teoman, s. 162; Çeker, s. 68-69.

²⁶ Ceylan, Ali, Tüketicinin Korunması, Bursa 1988, s. 27-28; Öztürk, Tanju, Pazarlama Ekonomisi ve Tüketicinin Korunması, İstanbul 1981, s. 77-78.

²⁷ Tüketicinin Korunması Hakkında 4077 sayılı Kanun, RG. 8 Mart 1995, S. 22221.

geniş bir alanın tek bir yasa ile düzenlenmesi, beraberinde pek çok sorunu getirmiş, özellikle yasadaki eksik kalan hususların tamamlanması ve uygulamanın da gösterdiği bazı hataların giderilmesi zorunluluğu doğmuştur. Bu amaçla hazırlanan "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" 14.2.2002 tarihinde TBMM genel kuruluna sunulmakla birlikte erken seçim sonucu yasalaşamamış, fakat konunun önemi nedeniyle yeni yasama yılında ilgili komisyonlardan tekrar hızla geçirilerek 6.3.2003 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve 14.3.2003'de Resmi Gazete'de yayınlanmıştır²⁸. Ülkemizde tüketicinin korunması alanında önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilecek 4822 sayılı bu Kanun, bazı eksiklikleri ve sorunları bünyesinde barındırsa bile, son yıllarda birçok kişi bakımından büyük önem taşıyan ve sorun yaratan bir konu olan kredi kartları bakımından da TKHK'a bir hüküm eklemek ve geçici bir madde de getirmek suretiyle düzenleme yapmıştır.

Kredi kartları aslında hukuki niteliği itibarıyla bir tüketici kredisi türü olduğundan değişiklikten önce TKHK'da tüketici kredilerine ilişkin mevcut 10. maddenin kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Ancak uygulamada kredi kartlarını TKHK kapsamında değerlendirmekten kaçınılmış ve bu kartları Kanun kapsamı dışında tutarak 10. madde hükmünü uygulamama eğilimi hakim olmuştur. Bu nedenle kredi kartı kullanan tüketiciler TKHK'un korumasından mahrum kalmışlar ve çok ciddi sıkıntılar yaşanmıştır. Kredi kartları bakımından yaşanan sorunlar TKHK'da değişiklik yapılmasını hızlandıran önemli etkenlerden biri olarak gösterilebilir.

4822 sayılı Kanun ile TKHK'da geniş kapsamlı bir değişiklik yapılmıştır. Bu çerçevede özellikle tüketici, mal ve hizmet tanımları değiştirilmiş ve Kanun'un kapsamı böylece genişletilmiştir. Kredi kartlarının yanı sıra, mesafeli sözleşmeler, devre tatil, paket turlar gibi çok önemli konular Kanun'a dahil edilmiş, bir çok alanda sorun yaşanmasına neden olan haksız sözleşme koşullarına ilişkin bir hükme yer verilmiş, Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerinin işlevi artırılmış, ayıplı mal ve hizmetlere ilişkin yaşanan sorunlar doğrultusunda mevcut hükümler yeniden ele alınmıştır²⁹. Kredi kartlarına ilişkin olarak, TKHK'a 10/A maddesi eklenmiştir.

²⁸ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair 4822 sayılı Kanun, RG. 14 Mart 2003, S. 25048.

²⁹ 4822 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler ve yenilikler kuşkusuz bu belirtilenlerden ibaret değildir, ancak konumuzun sınırlarını aşmamak amacıyla ayrıntılı açıklama yapmaktan kaçınılmış ve temel bazı değişiklikler, Kanun hakkında genel bir fikir oluşturacak şekilde, belirtmekle yetinilmiştir.

Kredi kartlarına belirtilen bu hükmün uygulanabilmesi için, kartı kullananın tüketici sıfatını taşıyan bir kişi olması ve kart kullanımını sonucunda mal ya da hizmet edinimi söz konusuysa, bu mal ya da hizmetin TKHK kapsamına girmesi gerekir.

B. TKHK Çerçevesinde Tüketici, Mal ve Hizmet Kavramları

4822 sayılı Kanun ile değişik TKHK'un 3. maddesinde önemli bazı tanımlara yer verilmiştir. Buna göre tüketici, "Bir mal veya hizmeti ticari ve mesleki olmayan amaçlarla edinen, kullanan veya yararlanan gerçek ya da tüzel kişi" olarak tanımlanmıştır. Bu Kanun hükümlerinden ancak tüketiciler yararlanabildikleri için, tüketici kavramının sınırlarının tam olarak belirlenmesi büyük önem taşır.

Bu belirlemenin yapılabilmesi sadece Türk hukukunda değil, tüm hukuk sistemlerinde hem doktrinin hem de uygulamanın çeşitli ölçütler ortaya atmasına neden olmuştur³⁰. Bu ölçütler arasında sıklıkla kullanılanlardan biri sözleşme taraflarının özelliklerinden³¹, diğeri ise sözleşme tarafının hukuki niteliğinden hareket eder³². Ancak en çok tercih edilen ölçüt amaç ölçütüdür. Bu dinamik bir kavramdır ve bu kavram kapsamında değerlendirme yapılırken somut durum önem kazanır.

Amaç ölçütünü benimseyen düzenlemelerin bazısında olumlu bir ifade kullanılırken, bazısında olumsuz bir ifadeye yer verilmiştir³³. Değişiklik öncesindeki tüketici tanımına bakıldığında, "bir mal ya da hizmeti özel amaçlarla satın alarak nihai olarak kullanan veya tüketen gerçek veya tüzel kişi" denilmek suretiyle amaç ölçütünden olumlu bir ifade kullanılmak suretiyle yararlanıldığı görülür. Oysa yeni düzenlemede yine amaç ölçütü esas alınırken olumsuz bir ifade tarzının benimsenmiş olması dikkat çekicidir. Tüketici tanımına getirilen bu değişiklik bize göre isabetlidir. Çünkü hem uygulamada farklı değerlendirmelere tabi tutulan "satın alma" ve

³⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Ozanoğlu, Hasan: "Mukayeseli Hukuk ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Açısından Tüketiciyi Koruyan Düzenlemelerin Kişi Bakımından Uygulama Alanı", Prof. Dr. Oğuzman'a Armağan, İstanbul 2000, s. 668 vd.; Güngör, Gülin: Milletlerarası Özel Hukukta Tüketicinin Korunması, Ankara 2000, s. 27 vd.

³¹ Bu ölçüt çerçevesinde daha ziyade sözleşme taraflarının gelir düzeyleri dikkate alınır: Ozanoğlu, s. 668-669.

³² Bu ölçütte de genellikle tüketici kavramı sadece gerçek kişilerle sınırlandırılmakta ve tüzel kişiler kapsam dışı bırakılmaktadır: Poroy, Reha: "Tüketicinin Korunmasına İlişkin Bazı Özel Hukuk Sorunları", Prof. Dr. Arslanlı'nın Anısına Armağan, İstanbul 1978, s. 522 vd.

³³ Avrupa Birliği mevzuatında genellikle olumsuz bir ifade tarzı benimsenmiş ve "ticari ya da mesleki bir faaliyeti gerçekleştirme amacı dışında hareket eden gerçek kişilerin" tüketici olabileceği belirtilmiştir.

“nihai olarak kullanma” ibareleri tanımdan çıkarılmış³⁴, hem de daha açık bir tanım yapılmıştır. Avrupa Birliği’ndeki anlayıştan farklı olarak hukukumuzda tüzel kişiler de ticari ve mesleki faaliyetleri dışındaki mal ve hizmet edinmelerinde tüketici olarak kabul edilmektedirler.

TKHK’da mal ise “alışverişe konu olan taşınır eşya, konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallar ve elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri gayri maddi mallar” olarak tanımlanmıştır. Eski tanım³⁵ ile karşılaştırıldığında, yine Kanun’un kapsamının bu tanımla ciddi ölçüde genişletildiği görülmektedir. Kanun’un eski halinde taşınmazlar mal kavramı dışında bırakılırken, değişiklik sonucunda konut amaçlı ve tatil amaçlı taşınmazlar da bu kapsama girmiştir. Dünyada bu konudaki genel eğilim taşınmazları tüketicinin korunması kapsamı dışında bırakmak olduğu halde, ülkemizde özellikle devre tatil bakımından yaşanan sorunlar nedeniyle bu yönde bir düzenleme yapılmıştır. Ancak konut amaçlı tüm taşınmaz malların da kapsama dahil edilmesi bize göre amacı aşan bir düzenleme olmuştur. Buna karşılık, Internet üzerinden işlemlerin giderek geliştiği ülkemizde sanal ya da dijital ürün olarak adlandırılan malların da kapsama dahil edilmesi çok isabetlidir.

Hizmet ise, bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan mal sağlama dışındaki her türlü faaliyeti ifade etmektedir³⁶. Böylece hizmetin kapsamı da çok genişlemiştir. Hizmet, sadece bedeni ve fikri faaliyet olmaktan çıkmıştır.

C. TKHK’da Kredi Kartları Bakımından Tüketicinin Korunmasına Yönelik Hükümler

1. Uygulama Alanı

TKHK’a 10/A maddesi eklenerek kredi kartlarının da aslında bir tüketici kredisi niteliği taşıdığı açıkça vurgulanmış, mal ve hizmet alımı sonucu nakdi krediye dönüşen veya doğrudan nakit çekimi suretiyle kredi kartı aracılığıyla kullanılan kredilerin de 10. madde hükümlerine tabi olacağı belirlenmiştir. Ancak bünyesine uygun düşmediği için 10. maddede yer alan bazı hükümler hariç tutulmuştur.

³⁴ Bir malı, örneğin bağışlama (hediye etme) amacıyla satın alan kişinin tüketici sayılıp sayılmayacağı değişiklik öncesinde tartışılmıyordu. Değişiklik ile tüm tereddütler ortadan kalkmıştır. Ayrıca özellikle hizmet edinmenin, nihai bir tüketime tabi olması söz konusu değildir. Bu nedenle de eski tanım eleştiriye açıktı: Battal, Ahmet: “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Yönünden Tacirlerin Tüketici Sıfatı”, Prof. Dr. Bozer’e Armağan, Ankara 1998, s. 316.

³⁵ Kanun’un eski halinde bu tanım sadece “ticaret konusu taşınır eşya”yı kapsıyordu.

³⁶ Değişiklik öncesinde hizmet, “bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan bedeni ve/veya fikri faaliyetler” olarak tanımlanıyordu.

Bu hükmün uygulanabilmesi için öncelikle kredi kartının yukarıdaki tanıma uygun bir tüketici tarafından kullanılmış olması gerekir. Tüketici kredi kartı ile doğrudan nakit çekebilir veya mal alımı ya da hizmet edinimi sırasında bu kartı bir ödeme aracı olarak kullanabilir. Edinilen mal ya da hizmetin, yine TKHK kapsamında bir mal ya da hizmet olması gerekir. Maddede mal ya da hizmet alımı için kredi kartı kullanıldığında, bu kullanılan miktar nakdi kredi olarak nitelendirilmiş ve tüketici kredisi almak ile kredi kartı kullanmak aynı şekilde değerlendirilmiştir. Bu, özellikle kredi kartı kullanan tüketicinin korunması bakımından çok önemli bir nitelemedir.

Kanun'da kredi kartı tanımının yapılmamış olması ise önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Çünkü hukukumuzda kredi kartının hukuki tanımı herhangi bir yasal metinde yapılmamıştır. Özellikle ikili sistemde çıkarılan kredi kartlarının TKHK hükümlerine tabi olup olmayacağı sorun yaratabilir. Bize göre, bu kredi kartları her ne kadar gerçek anlamda kredi kartı olarak nitelendirilmese bile, kartı çıkaran işletme nezdinde, nakit kullanmaksızın mal ve hizmet teminini sağladıkları için Kanun kapsamında değerlendirilmelidir.

2. Kredi Kartı Üyelik Sözleşmesinin Şekli

Kredi kartı üyelik sözleşmesinin 10. madde gereğince yazılı olarak yapılması ve bir nüshasının tüketiciye verilmesi zorunludur. 6. maddede bu sözleşmenin de en az on iki punto ve koyu siyah harflerle düzenleneceği açık bir şekilde belirtilmiştir. Böylece uygulamada sıklıkla görülen küçük yazılı ve neredeyse okunamayan sözleşmelere son verilmiştir.

Sözleşmenin yazılı olarak yapılması zorunluluğunun yanı sıra kanun koyucu isabetli olarak sözleşme metninde mutlaka yer verilmesi gereken bazı hususları da açıkça belirlemiştir. Buna göre, faizin hesaplandığı yıllık oran, ödeme tarihleri, anapara, faiz, fon ve diğer masrafların ayrı ayrı belirtildiği ödeme planı, istenecek teminatlar, akdi faiz oranının yüzde otuz fazlasını geçmemek üzere gecikme faizi oranı, borçlunun temerrüde düşmesinin hukuki sonuçları sözleşmede açıkça yer almalıdır³⁷.

³⁷ Tüketici kredisi sözleşmesinde bulunması gereken bazı hususlar isabetli bir şekilde kredi kartı üyelik sözleşmesi bakımından, bünyesine uygun düşmediği için aranmamıştır. Bunlar, tüketici kredisi tutarı, faiz ve diğer unsurlarla birlikte toplam borç tutarı, kredinin vadesinden önce kapatılmasına ilişkin şartlar ve kredinin yabancı para birimi cinsinden kullanılmasında, geri ödemeye ilişkin taksitlerin ve toplam kredi tutarının hesaplanmasında hangi tarihteki kurun dikkate alınacağına ilişkin şartlardır. Kredi kartı cari hesap şeklinde işlediğinden toplam borç tutarının baştan belirlenmesi imkansızdır, ayrıca vadeden önce kapatma zaten kredi kartları bakımından söz konusu değildir. Çünkü ödemeyi

Kanun'un değişiklik öncesinde de 10. maddesinde tüketici kredisi sözleşmesinin yazılı olması zorunluluğu ve sözleşmede mutlaka yer alması gereken bazı hususlar düzenlenmişti. Ancak sözleşmenin yazılı olmaması ya da sözleşmede öngörülen bu hususlardan herhangi birinin mevcut olmaması halinde ne olacağı konusunda bir açıklık bulunmamaktaydı³⁸. Değişiklik ile TKHK'da şekil koşulu öngörülen tüm sözleşmeler bakımından bu sorun çözümlenmiştir. Bu amaçla Kanun'un değişik 6. maddesinin 6. fıkrasında şöyle bir hükme yer verilmiştir: "... sözleşmede bulunması gereken şartlardan bir veya bir kaçının bulunmaması durumunda eksiklik sözleşmenin geçerliliğini etkilemez. Bu eksiklik satıcı veya sağlayıcı tarafından derhal giderilir".

Anılan bu hükümden yola çıkılarak şekil koşuluna hiç uyulmaması ile sözleşmede yer alması zorunlu hususların eksikliği durumlarının farklı ele alınması gerekir. Şekle uyulmaması halinde, bu şeklin kanun ile düzenlenmiş bir geçerlilik şekli olduğu düşünöldüğünde, uymamanın yaptırımının, doktrinde farklı görüşler olmakla birlikte³⁹, çoğunluk tarafından kabul edildiği üzere butlan olduğu açıktır. Oysa sözleşmede yer alması gereken koşullarda bir eksiklik olması halinde, sözleşmenin geçerliliği etkilenmeyecek ve satıcı ya da sağlayıcı bu eksikliği gidermekle yükümlü olacaktır. Aksi takdirde idari nitelikli para cezası ile karşılaşacaktır.

TKHK ile tüketici lehine kredi verene yüklenen bir diğer yükümlölük, sözleşme akdedildikten sonra, sözleşmede yer alan kredi şartlarının değiştirilme olanağının ortadan kalkmasıdır. Bu durumda kartı çıkaran bankanın, sözleşme kurulduktan sonra bu sözleşmeyi değiştirmesi mümkün değildir. Her ne kadar bu hüküm tüketici bakımından büyük önem taşısa da, bankaları kredi kartı verirken daha sıkı bir incelemeye yöneltme gibi olumsuz bir sonucu da beraberinde getirebilir.

Kredi kartı üyelik sözleşmesi, büyük kısmı önceden kartı çıkaran kurum tarafından hazırlanan genel işlem koşullarını içeren bir sözleşmedir. Tarafların karşılıklı olarak müzakere etmediği bu koşulların haksız olması durumunda, TKHK'a eklenen yeni düzenleme devreye girecektir. 6. madde

nasıl gerçekleştireceği, asgari ödemenin altında olmamak koşuluyla, tamamen tüketiciye bağlıdır.

³⁸ Doktrinde bu konudaki çeşitli görüşler için bkz. Akipek, s. 253 vd.; Gezder, Ümit: Tüketici Kredisi Sözleşmeleri, İstanbul 1998, s. 102 vd.

³⁹ Türk hukukunda şekil ve şekle uymamanın sonuçları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz.: Eren, Fikret: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Tıpkı 7. Baskı, İstanbul 2001, s.243 vd.; Oğuzman, Kemal/ Öz, Turgut: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 2. Bası, İstanbul 1998, s. 111 vd.; Tug. Adnan: Türk Özel Hukukunda Şekil, 2. Bası, Konya 1994, s. 3 vd.; Sirmen, Lale, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Ders Notları, Ankara 1996, s. 81; Altaş, Hüseyin: Şekle Aykırılığın Olumsuz Sonuçlarının Düzeltilmesi, Ankara 1998, s. 60 vd.

gereğince sözleşmede yer alan haksız şartlar tüketici bakımından bağlayıcı olmayacak, diğer bir ifadeyle bu şart geçersiz kabul edilecektir. Hukukumuzda, getirilen bu hüküm, önemli bir yenilik olarak nitelendirilebilir ve taraflar arasında eşitliğin sağlanması bakımından büyük önem taşır.

3. Kredi Kartları Bakımından Uygulanacak Gecikme Faizi Oranı ve Kart Borcunu Ödemede Temerrüt

Kredi kartı kullanımında karşılaşılan en önemli sorunlardan bir tanesi kartı çıkaran kurumların keyfi denebilecek farklı oranlarda faiz uygulamasına gitmesiydi. Bu keyfi uygulamayı önlemek amacıyla TKHK'da hüküm getirilmiştir. Buna göre, dönemsel hesap özetinde yer alan asgari ödeme tutarının tüketici tarafından vadesinde ödenmemesi halinde, tüketiciye sadece gecikme faizi uygulanabilecek ve bu faizin oranı da sözleşme faizinin %30 fazlasını geçemeyecektir. Böylece gecikme faizi oranı ciddi bir şekilde sınırlandırılmıştır. Bu durum, tüketici bakımından büyük bir rahatlama getirecek, kredi kartı kullanımını bir anlamda teşvik edecektir.

Uygulamada kredi kartlarına uygulanan faiz bakımından karşılaşılan önemli sorunlardan bir tanesi de, kredi kartı sözleşme faizi oranlarının kartı çıkaran banka tarafından sürekli değiştirilmesiydi. 10/A maddesinin üçüncü fıkrası ile bu sorun da çözülmüş ve faiz artırımının otuz gün önceden tüketiciye bildirilmesi zorunlu kılınmıştır. Bu faiz oranı geriye dönük olarak uygulanamayacaktır ve tüketici bildirim tarihinden itibaren en geç altmış gün içinde tüm borcu ödeyip kredi kullanmaya son verdiği takdirde yapılan faiz artışından da etkilenmeyecektir. Kanun koyucu bu hükümle sadece gecikme faizini sınırlamakla kalmamış, sözleşme faizi oranının da keyfi olarak sözleşme süresi içinde değiştirilmesini ve tüketicinin bu nedenle zarar görmesini engellemeye çalışmıştır.

Kartı çıkaran kurum, tüketiciye dönemsel olarak hesap özeti göndermek zorundadır. 10/A maddesinin 2. fıkrasına göre, bu dönemsel hesap özetleri ödeme planı hükmünde sayılmıştır. Dönemsel hesap özetinde yer alan asgari ödeme tutarının vadesinde ödenmemesi durumunda, tüketiciye sadece sınırları çizilen oranda gecikme faizi uygulanabilecek, bunun dışında tüketici herhangi bir yükümlülük altına sokulamayacaktır.

Tüketicinin belirtilen şekilde ödemede temerrüde düşmesi halinde, kalan borcun muaccel hale gelip gelmeyeceği ise 10. maddenin 3. fıkrasında düzenlenmiştir. Değişiklik öncesinde 10. maddede yer verilmeyen bu düzenleme son derece isabetli olmuştur. Buna göre; "kredi veren taksitlerden birinin veya birkaçının ödenmemesi halinde kalan borcun tümünün ifasını

talep etme hakkını saklı tutmuşsa, bu hak; ancak kredi verenin bütün edimlerini ifa etmiş olması durumunda ve tüketicinin birbirini izleyen en az iki taksidi ödemede temerrüde düşmesi halinde kullanılabilir. Ancak kredi verenin bu hakkını kullanabilmesi için en az bir hafta süre vererek muacceliyet uyarısında bulunması gerekir". Bu hüküm doğrultusunda, tüm kredi kartı borcunun muaccel hale gelmesi için, tüketicinin kendisine hesap özetinde belirtilen asgari tutarı iki kez üst üste ödememesi, kartı çıkaran kurumun kendisine düşen tüm edimleri ifa etmiş olması, ayrıca kalan borcun ifasını talep etme hakkını saklı tutması zorunludur. Tüketici bakımından getirilen bir diğer imkan, en az bir hafta süre verilerek muacceliyet uyarısında bulunma zorunluluğudur. Bu durumda tüketiciye son bir fırsat daha tanınmakta ve tüketici mevcut borcu ödeyerek, tüm borcun muaccel hale gelmesinden kurtulabilmektedir.

D. Kredi Kartı Üyelik Sözleşmesinde İstenen Teminatlar Bakımından Getirilen Özel Hükümler

Kartı çıkaran kurum, tüketiciye verdiği kredi kartı ve dolayısıyla kullandığı kredi karşılığında genellikle bir teminat ister. Krediler açık ve teminatlı olmak üzere iki gruba ayrılır. Belli bir teminat karşılığı verilen kredilere "teminatlı kredi" adı verilir. Teminat olarak aynı veya şahsi teminat verilmesi mümkündür. İpotek, taşınır rehni, alacak ve ticari işletme rehni aynı teminata; kefalet ve banka teminat mektupları ise şahsi teminata örnek olarak verilebilir⁴⁰. Kredi kartları da teminatlı krediler arasında yer alır ve bu nedenle kredi kartı üyelik sözleşmesi sırasında banka, tüketiciden bir teminat göstermesini ister, genellikle uygulamada teminat olarak, şahsi teminat türlerinden kefalet tercih edilmektedir.

Tüketicinin kredi kartı borcunu ödememesi durumunda kartı veren kurum, kefilin durumunu daha elverişli gördüğü takdirde müteselsil kefalet hükümlerine dayanarak, doğrudan kefile başvurmakta ve bu da kefil bakımından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Günümüzde yaşanan bu sorunun boyutları giderek büyümüş ve kişiler adeta kefil olmaktan kaçır hale gelmişlerdir. Bu sorunu gidermek amacıyla hem kredi kartları hem de tüketici kredileri bakımından TKHK'a önemli bir hüküm eklenmiştir. Buna göre, "... tüketici kredisinin teminatı olarak şahsi teminat verildiği hallerde, kredi veren, asıl borçluya başvurmadan, kefiliden borcun ifasını isteyemez". Böylece kanun koyucu isabetli olarak önce tüketiciyi, sonuç alınmadığı takdirde şahsi teminat vereni, ki bu uygulamada genellikle kefil olacaktır, takip etme konusunda bir düzenleme getirmiştir.

⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Tandoğan, Haluk: Bankalar Kanunu Şerhi, 7. bası, Ankara 1989, s. 143-144; Reisoğlu, Seza: Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 1997, s. 460-461.

Uygulamada karşılaşılan bir diğer sorun da, tüketiciye kıymetli evrak imzalatılması durumunda ortaya çıkmaktadır. Gerçekten de tüketiciye aldığı kredi kartına karşılık kambiyo senedi imzalatılması sık görülen bir teminat türüdür. Ancak teminat olarak kambiyo senedi alımı ile ilgili herhangi bir koruyucu hükmün 4822 sayılı Kanun ile getirilen değişiklik öncesinde TKHK'da yer almaması, uygulamada tüketici açısından büyük sorunlar doğurmaktaydı. Zira kredi veren, kredinin teminatı olarak tüketiciden kambiyo senedi alır ve bu senet iyiniyetli üçüncü kişilere devredilirse, tüketici kredi verene karşı ileri sürebileceği defileri, üçüncü kişiye karşı kullanma imkanını kaybediyordu. Kanun ile bu önemli eksiklik de giderilmiş ve kredi verenin ödemeleri bir kıymetli evraka bağlaması ya da krediyi kıymetli evrak kabul etmek suretiyle teminat altına alması yasaklanmıştır. Bu yasağa rağmen tüketiciden bir kıymetli evrak alınacak olursa, tüketici bu kıymetli evrakı kredi verenden geri istemek hakkına sahiptir. Ayrıca, kredi veren kıymetli evrakın ciro edilmesi sebebiyle tüketicinin uğradığı zararı da tazmin etmekle yükümlü kılınmıştır.

E. Diğer Hükümler ve Geçici Madde

10/A maddesinin son fıkrası ile her ne kadar doğrudan tüketici ve kredi kartını veren kurumla ilgili olmasa bile, yine uygulamada büyük sorunlara sebep olan bir konu hükme bağlanmıştır. İşyerlerinde kredi kartı kullandıran işletmeler, kredi kartı çıkaran kurumlarla üye işyeri sözleşmesi yapmakta ve bu sözleşme çerçevesinde tüketicinin kart ile yaptığı harcamayı doğrudan kartı çıkaran kurumdan talep etmektedir. Kurumun üye işyerine ödemesi gereken tutar ise, mevcut harcama belgesinde yazılı bedelden belirli bir komisyon indirilmek suretiyle hesaplanır⁴¹. Üye işyeri, kartı çıkaran kuruma belli bir komisyon ödediği, dolayısıyla tüketicinin kart kullanarak harcadığı bedeli bir anlamda eksik aldığı için, bu komisyonu tüketiciye yansıtma ve kredi kartı kullanması karşılığında ondan komisyon talep etme yolunu tercih etmiştir. Böylece nakit ödeme yoluyla mal ve hizmet edinen tüketici ile, aynı mal ve hizmeti kredi kartı kullanarak edinen tüketici arasında önemli bir fark ortaya çıkmış ve bu durum kredi kartı kullanımı bakımından olumsuz sonuçlar doğurmaya başlamıştır.

10/A maddesinin son fıkrası bu sorunu çözmek amacıyla, kredi kartı ile mal ya da hizmet sunan satıcı ve sağlayıcılar bakımından önemli bir yasak getirmiş ve tüketici bakımından çok yararlı bir düzenleme yapmıştır. Buna göre kredi kartı ile işlem yapan satıcı ve sağlayıcılar, tüketiciden komisyon veya benzeri isim altında ek başka bir ödemede bulunmasını

⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Çeker, s. 26 vd. Bu komisyon oranı kural olarak taraflar arasında imzalanan sözleşme ile belirlenir ve her ticari işletme bakımından farklılık gösterebilir.

isteyemeyeceklerdir. Bu hükme aykırı davrananlar bakımında 25. maddede ayrıca idari para cezası öngörülmüştür.

Kanun'un 38. maddesi ile, yayımı tarihinden itibaren üç ay sonra yürürlüğe gireceği düzenlenmiştir. 14 Mart'ta yayımlanan Kanun, 14 Haziran 2003 tarihinde yürürlüğe girecektir. Ancak kredi kartı mağdurlarının yaşadığı sıkıntıları bir an önce gidermek amacıyla kanun koyucu geçici bir madde çıkararak, bu maddenin Kanun'un yayımı tarihinde yürürlüğe gireceğini öngörmüştür. Bu hüküm doğrudan doğruya kredi kartı mağdurlarına yöneliktir. Kanun'un yayımından önce kredi kartı kullanıp da borçlunun temerrüdü nedeniyle icra takibi aşamasına gelen veya icra takibine konu edilen kredi kartı borçluları, temerrüt tarihindeki ana paraya en fazla %50 gecikme faizi uygulanarak on iki eşit taksitte tahsil edilecektir⁴². Böylece temerrüde düşmüş olan kredi kartı borçluları bakımından önemli bir kolaylık sağlanmıştır. Amaç tüketicinin korunması olmakla birlikte, kanımızca amaç biraz aşılmış ve bu sefer de kartı çıkaran kurum bakımından denge bozulmuştur. Çünkü hem gecikme faizi oranı sınırlanmış hem de borç on iki eşit takside bölünmüştür. Her ne kadar gecikme faizi oranları bakımından bankalar çok farklı ve bazen çok yüksek oranlar uygulasalar bile, tüketiciyi koruyucu nitelikte uygulama yapan, gecikme faizi oranlarını zaten yüksek tutmayan kurumlar bakımından borcun on iki takside bölünmesi ekonomik sıkıntı yaratacak niteliktedir. Bununla birlikte kredi kartı nedeniyle mağdur olan kişilerin sayısı da dikkate alındığında, toplumun büyük kesimini ilgilendiren önemli bir sorunun, bu hükümle büyük ölçüde çözüme kavuşturulduğu belirtilebilir.

Bu hükmün tüketici bakımından işlerlik kazanması için, Kanun'un yayımı tarihinden itibaren 30 gün içinde tüketicinin kredi verene yazılı olarak başvurması zorunluluğu getirilmiştir. İlk taksidin ödenmesiyle birlikte tüketici hakkında başlatılmış olan takip duracak ve son taksit ödenince de borç ortadan kalkacaktır.

SONUÇ

Modern yaşamın vazgeçilmez bir unsuru haline gelen kredi kartları, sağladığı sayısız faydanın yanı sıra önemli sorunları da beraberinde getirmektedir. Kredi kartı kullanımı genellikle kişilerin harcama ve tüketim eğilimini arttırdığı için, kişinin gelirinin çok üzerinde bir harcama yapması ve ardından kart borcunu ödemediği zorlukla karşılaşması mümkündür. Ayrıca kart hamiline özellikle temerrüde düşmesi durumunda uygulanan yüksek gecikme faizi oranları da, kredi kartı sahiplerinin muhatap

⁴² Bu hükmün uygulanmasına açıklık getirmek amacıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından bir Tebliğ yayımlanmıştır, bkz.: 4822 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un Geçici Birinci Maddesinin Uygulanmasına Dair Tebliğ (TRKGM: 2003/03), RG., 2 Nisan 2003, S. 25067.

olabileceği sorunlardan biridir. Dünyada bir çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de kredi kartlarına ilişkin yasal mevzuat yetersizdir. Bu eksiklik de kredi kartı nedeniyle yaşanan sorunları arttırmaktadır.

Kredi kartı bakımından önemli bir yasal düzenleme Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile getirilmiştir. Bu Kanun esasen tüketici hukuku ve tüketicinin korunması alanında çok önemli bir ilerleme olarak nitelendirilebilir. Anılan Kanun ile eski duruma kıyasla bir çok bakımdan tüketici için daha etkili bir koruma sağlanmıştır.

1995 tarihli Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da kredi kartlarına yer verilmemişti. Bu Kanun'da her ne kadar tüketici kredileri düzenlenmiş olsa da, aslında bir tüketici kredisi türü olan kredi kartları hakkında mevcut hükmün uygulanması, uygulamada tercih edilmiyordu. Tüm bu nedenlerle günlük hayatında kredi kartını sıklıkla kullanan tüketici, TKHK'un korumasından mahrum kalmıştı. 4822 sayılı değişiklik Kanun'u ile bu eksiklik giderilmiş ve TKHK'a 10/A maddesi eklenerek kredi kartları da Kanun kapsamına alınmıştır. Anılan bu hüküm ile kredi kartlarının bir tüketici kredisi türü olduğu belirtilmiş ve bünyesine uygun düştüğü ölçüde 10. madde hükümlerinin kredi kartları bakımından uygulanacağı vurgulanmıştır. Kredi kartı üyelik sözleşmesi bakımından şekil zorunluluğu getirilmesi, gecikme faizi oranının sınırlandırılması, temerrüde düşme halinde tüm borcun muaccel hale gelmesinin belli bazı koşullara bağlanması tüketiciyi koruyucu nitelikli önemli düzenlemeler arasında sayılabilir.

Bu değişiklikler ile hukukumuzda önemli bir boşluk doldurulmuş ve kredi kartı kullanan tüketicilerin daha güvenli bir şekilde kart kullanması sağlanmıştır. Kuşkusuz Kanun'un bazı eksiklikleri de bulunmaktadır, ayrıca tüketiciyi koruma amacının, özellikle geçici madde ile biraz aşıldığı da düşünülebilir.

Tüketicinin korunmasında temel amaç, taraflar arasındaki dengeyi bozmadan, tüketicinin satıcı, sağlayıcı ve kredi veren karşısında zayıf konumda kalmamasını sağlamak olmalıdır. 4822 sayılı Kanun ile bu denge mümkün olduğu ölçüde kurulmaya çalışılmış, Avrupa Birliği ile yasal uyumun gerçekleştirilmesi konusunda önemli bir adım atılmıştır. Bu anlamda kredi kartlarının da Kanun kapsamına dahil edilmesi önemli ve isabetli bir gelişmedir. Böylece hem kredi kartı çıkaran kurumlar arasındaki farklı uygulamalara son verilmiş ve aradaki rekabet artırılmış hem de büyük ölçüde tüketicilere güven sağlanarak kredi kartı kullanımını teşvik edilmiştir. Bu gelişme sadece tüketiciler ve kredi verenler bakımından değil, toplumun bütünü, özellikle de ekonomik sistem bakımından önemli yararları beraberinde getirmektedir.